

ΑΠΟ ΤΟΝ ΠΑΟΥΤΟ ΤΩΝ ΑΡΧΑΪΣΜΩΝ ΤΟΥ ΙΔΙΩΜΑΤΟΣ
ΒΕΑΒΕΝΤΟΥ ΤΗΣ ΔΥΤΙΚΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ

Είναι γνωστό ότι το θέμα τῶν ἀρχαΐσμων τῶν νεοελληνικῶν διαλέκτων καὶ κυρίως τῶν λεξιλογικῶν, μολοντί ἐδῶ καὶ πολλὰ χρόνια τώρα δὲν εἶναι πιά πρωτότυπο, ὥστόσο παραμένει πάντοτε σημαντικὸ καὶ ἐνδιαφέρον, θὰ ἔλεγα γοητευτικὸ!

Πόσο μεγάλη εἶναι πράγματι ἡ σημασία τῶν ἀρχαΐσμων ἔχει τονιστεῖ πιά πολλές φορές στὸ παρελθόν, ὥστε σήμερα σ' ἓνα πανηγυρικὸ Συμπόσιο ὁμοτέχνων, ὅπως αὐτὸ ἐδῶ, δὲν χρειάζεται νομίζω νὰ ἐπαναλάβω πράγματα γνωστὰ σὲ ὅλους μας. "Ἄλλωστε ὑπάρχει τώρα καὶ τὸ *Λεξικὸ τῶν ἀρχαΐσμων στὶς νεοελληνικὲς διαλέκτους* (=Lexikon der Archaismen in neugriechischen Dialekten, Wien 1974) τοῦ μακαρίτη καθηγητοῦ μου Ν.Π. Ἀνδριώτη, τοῦ ὁποίου τὴν Εἰσαγωγή ἀναφέρονται τὰ κυριότερα ἀπὸ τὰ προβλήματά τους.

Σήμερα ἐδῶ θὰ μοῦ ἐπιτρέψετε μόνο νὰ ἀναφέρω, γενικότερα πρῶτα, τὰ λόγια τοῦ Albert Thumb, ὅπως τὰ ἀναφέρει ὁ Μ. Τριανταφυλλίδης ("Ἀπαντα 4, 248), ποῦ εἶναι τὰ ἑξῆς:

"Ἄν εἶχαν οἱ Ἕλληνες τὴ γλῶσσα μόνο ποῦ γράφουν (=τὴν καθαρῆουσα) γιὰ ἀπόδειξη τῆς καταγωγῆς τους, θὰ τὴν εἶχαν ἄσχημα. "Ἄν ὑπάρχει τίποτε (θέλει νὰ πῆ: κάτι) ποῦ νὰ ἀποδείχνη τὴν ἐσωτερικὴ συνοχὴ τοῦ παλιοῦ καὶ τοῦ νέου Ἔθνους, αὐτὸ εἶναι τοῦ λαοῦ ἡ γλῶσσα, ὁ λαὸς ὁ νεοελληνικὸς..." καὶ ὕστερα, εἰδικότερα, τὰ λόγια τοῦ Ν.Π. Ἀνδριώτη, γιὰ τὴ Μακεδονία, ποῦ τὰ διατύπωσε τὸ 1963 στὸν πρυτανικὸ του λόγῳ.

"Ὅταν ἓνα Ἔθνος" γράφει ὁ Ἀνδριώτης «ὑποκύψῃ στὸν ἀγῶνα τῆς ὑπαρξῆς του, καὶ ἡ χώρα ποῦ ζοῦσε γίνῃ πατρίδα ξένου καὶ ἀλλόγλωσσου λαοῦ, τὰ μνημεῖα τέχνης καὶ λόγου, ποῦ εἶχε ἰδρῦσει, μένουν σὰ μιὰ μελαγχολικὴ ἐπιβεβαίωση τοῦ περάσματος του καὶ τοῦ μοιραίου ἐξαφανισμοῦ του. Ἐδῶ ὅμως στὴ Βόρεια Ἑλλάδα, ἡ ἐλληνικὴ γλῶσσα ἐπέζησε καὶ μαζί της καὶ χάρις σ' αὐτὴν ἐπιζεῖ ἱστορικὰ τὸ ἐλληνικὸ ἔθνος. Μαζί της θὰ ἐπιζήσῃ καὶ στὸ

* Ἀνακοίνωση ποῦ ἔγινε στὸ Β' Συμπόσιο Γλωσσολογίας τοῦ Βορειοελλαδικοῦ χώρου ("Ἠπειρος-Μακεδονία-Θράκη), Καστοριά, Ἀπρίλιος 1978.

μέλλον, και χωρίς αυτή θά πεθάνη. "Υστερα από άγώνα χιλιετηρίδων, άγώνα άγριο, άδυσώπητο και άδιάκοπο, άφου δέχτηκε σά βράχος τά κύματα τών ξένων γλωσσών, ξμεινε στη θέση της, και σαν άπόροητο τείχος έπροφύλαξε την έλληνικότητα τών νοτιότερων γλωσσικών περιοχών. 'Η πάλη της αυτή μόνο με τó μυθικό πάλεμα του Διγενή προς τó Χάρο θά μπορούσε να παρομοιαστῆ, με τῆ διαφορά 'στι στο τέλος ó γλωσσικός Διγενής βγαίνει νικητής» (Ν.Π. 'Ανδριώτη, Γλώσσα και 'Εθνος, Θεσ/νίκη 1963, σ. 10).

"Ηδη ó 'Ανδριώτης έδωσε κάποτε (τό 1953) στους άναγνώστες του Μακεδονικού 'Ημερολογίου (του Νικ. Σφενδόνη) μιá μικρή εικόνα του πλούτου τών άρχαΐσμών «του σημερινού γλωσσικού ιδιώματος τῆς Μακεδονίας», όπως έπέγραφε τó έκλαΐευτικό έκείνο άρθρο του. "Ας μου επιτρέψει ó φίλος κ. Ν. Κοντοσόπουλος να μνημονεύσω και τῆ δική του προπερσινή μικρή άνακοίνωση με τόν ίδιο χαρακτηρισμό (Ν. Κοντοσοπούλου, Λεξιλογικοί άρχαΐσμοι εις τά ιδιώματα τῆς Μακεδονίας, Α' Συμπόσιο Γλωσσολογίας του Βορειοελλαδικού χώρου, "Ηπειρος - Μακεδονία - Θράκη, 28-30 'Απριλίου 1976, Θεσ/νίκη 1977, σ. 209 κέξ. 'Ο Κοντοσόπουλος επιγράφει σωστότερα «**ιδιώματα τῆς Μακεδονίας**», πράγμα άλλωστε πού έκανε και ó ίδιος ó 'Ανδριώτης σέ άλλο προηγούμενο άρθρο του στο «Μακεδονικόν 'Ημερολόγιον» του 1949, πού τó επιγράφει: 'Η έρευνα τών γλωσσικών ιδιωμάτων τῆς Μακεδονίας, γιατί στην πραγματικότητα για πολλά ιδιώματα (ντοπιολαλιές) πρόκειται. 'Ωστόσο όμως στο ίδιο σημείωμά του ó Κοντοσόπουλος χρησιμοποιει και τόν όρο «ῆ μακεδονική διάλεκτος»).

Στῆ σημερινή μου μικρή άνακοίνωση δέν πρόκειται να έξαντλήσω τούς άρχαΐσμούς του ιδιώματος Βελβεντού. Στο πρώτο αυτό μικρό μέρος θά ῆθελα πρώτα να ξεκαθαρίσω όρισμένα πράγματα σχετικά με τούς άρχαΐσμούς πού αναφέρει ó Εϋ. Μπουντώνας στην έξαίρετη γνωστή πραγματεία του : Μελέτη περι τού γλωσσικού ιδιώματος Βελβεντού και τών περιχώρων αυτού, έν 'Αθήναις 1892.

"Όπως ῆταν φυσικό, από τῆν πραγματεία αυτή πῆρε ó 'Ανδριώτης τούς άρχαΐσμούς του Βελβεντού, όπως έγινε άλλωστε και με όλους τούς άλλους γλωσσολόγους (Χατζιδάκη, 'Αναγνωστόπουλο, Φάβη, Τριανταφυλλίδη, Τσοπανάκη κ.ά.) όσοι αναφέρονται σέ στοιχεΐα του ιδιώματος αυτού.

Στο σημείο αυτό θά μου επιτρέψετε να σῶς αναφέρω δυό πράγματα. Πρώτο: ότι ῆ έργασία του Εϋ. Μπουντώνα δημοσιεύτηκε τό 1892 (φυσικά τó ύλικό πρέπει να συγκεντρώθηκε λίγο νωρίτερα), έπομένως οι πληροφορίες για τó ιδίωμα είναι αρκετά παλιές, κάπου ένενῆντα χρονών. "Ετσι ένας νέος έρευνητής πρέπει σήμερα να σημειώσει μερικά πράγματα, όπως π.χ. ποιές λέξεις ιδιωματικές τῆς έποχῆς εκείνης δέν λέγονται πιά, ποιές άλλες λέγονται με κάπως διαφορετική προφορά και γενικά ποιές τυχόν άλλαγές έγιναν στη φωνητική, στη μορφολογία και στη σύνταξη του ιδιώματος.

Δεύτερο : ὅτι πολλοὶ νεώτεροι ἐρευνητὲς δὲν ἔδωσαν σημασίαν στὸ γεγονός ὅτι ὁ Μπουντώνας, ὅπως ἄλλωστε γράφει καὶ στὸν τίτλον τῆς ἐργασίας του, ἔχει ἐγκατασπείρει στὴ μελέτη του καὶ στοιχεῖα «τῶν περιχώρων», δηλ. τῆς Σιατιστας καὶ τῆς Κοζάνης (καμιὰ φορὰ καὶ ἀπὸ ἄλλα μέρη). Ἔτσι οἱ ἐρευνηταὶ νόμισαν ὅτι ὅλα τὰ στοιχεῖα τῆς μελέτης εἶναι τοῦ Βελβεντοῦ καὶ ἀπέδωσαν στὸ ἰδιῶμα γνωρίσματα ποῦ εἶναι τῶν γειτονικῶν ἰδιωμάτων. Δὲν θὰ χωρήσω σὲ στοιχεῖα. Ἐπιπλέον τὸ ἀναφέρω σήμερα.

Ἡ ἐργασία τοῦ Εὐ. Μπουντώνα περιέχει ἀρκετοὺς, λεξιλογικοὺς κυρίως, ἀρχαϊσμοὺς, ἀλλὰ δυστυχῶς ὁ χρόνος δὲν μᾶς ἐπιτρέπει νὰ τοὺς δοῦμε ὅλους καὶ νὰ τοὺς σχολιάσουμε ἐδῶ. Αὐτὸ θὰ γίνῃ σὲ μιὰ ὀλοκληρωμένη μελέτη, στὴν ὁποία θὰ προσθεθῆ καὶ νέος πλοῦτος ἀπὸ τὴ συλλογὴ μου, τὸ γλωσσάριον τοῦ ἰδιώματος Βελβεντοῦ. Τὸ γλωσσάριον αὐτὸ εἶναι ἔτοιμον ὡς τὸ Κ, καὶ ἐλπίζω νὰ βρεθῆ σύντομα τὸ ἴδρυμα ποῦ θὰ ἀναλάβῃ τὴν ἐκδόσιν του.

Ἐπιπλέον καὶ πάλι πρέπει νὰ σημειώσω - καὶ θὰ τὸ ἀναφέρω καὶ ἐκεῖ στὸν σχετικὸ πρόλογον - πῶς τὸ ὕλικόν ποῦ συγκέντρωσα ἐγὼ ἀνήκει στὴν ἐποχὴ τῶν παιδικῶν καὶ μαθητικῶν μου χρόνων (μιλοῦσα ὁ ἴδιος τὸ ἰδιῶμα), ἐπομένως τὰ χρόνια ποῦ πέρασαν καὶ ὁ πόλεμος ποῦ μεσολάβησε πρέπει νὰ δημιουργήσαν ἀλλαγὰς ποῦ δὲν ξέρω τώρα ποιὰς εἶναι (ὑποθέτω πῶς στὴ γλῶσσα τῶν νεωτέρων θὰ ἔχει ἐπιδράσει τώρα πλεονάζον ἢ κοινὴ Νεοελληνικὴ μὲ τὰ μέσα ἐνημερώσεως: ἐφημερίδες, ραδιόφωνον, τηλεόραση κλπ.).

Μποροῦμε ὅμως σήμερα νὰ σχολιάσουμε τοὺς βελβεντινοὺς λεξιλογικοὺς ἀρχαϊσμοὺς ποῦ ἀναφέρει ὁ Ν.Π. Ἀνδριώτης στὸ Μακεδονικὸ Ἡμερολόγιον τοῦ Ν. Σφενδόνη τοῦ 1953. Ὁ Ἄ. Γ. Τσοπανάκης στὴν ἐργασία του: Διαλεκτικὰ Μακεδονίας (περιοδ. Μακεδονικά 5 (1961-1963) 418 κέξ.) σχολιάζει μερικὰς ἰδιωματικὰς λέξεις τοῦ Σιατιστινοῦ κυρίως ἰδιώματος, ἀπὸ τίς ὁποῖες λίγοι ἀρχαϊσμοὶ εἶναι ὅμοιοι μὲ τοῦ ἰδιώματος Βελβεντοῦ (γιὰ μερικοὺς ἀναφέρεται στὸν Εὐ. Μπουντώνα). Τέλος ὁ Ν. Κοντοσόπουλος ἀνέφερε προπερὺς μόνον δύο ἀρχαϊσμοὺς ἀπὸ τὸ Βελβεντό, οἱ ὁποῖοι προέρχονται ὅπως εἶπε ἀπὸ τὴν προσωπικὴν του δελτιοθήκην (πρέπει νὰ προέρχονται ἀπὸ τὸν Ν. Ἀνδριώτη ἢ τὸν Εὐ. Μπουντώνα καὶ ὄχι ἀπὸ τίς γλωσσосуλλεκτικὰς του ἀποστολὰς, γιὰτί, ἀπὸ ὅ,τι γράφει, δὲν φαίνεται νὰ ἐπισκέφτηκε τὸ Βελβεντό).

Ἐὰν δοῦμε τώρα τοὺς λεξιλογικοὺς ἀρχαϊσμοὺς ποῦ πῆρε ὁ Ν.Π. Ἀνδριώτης ἀπὸ τὸν Μπουντώνα. Τὸ ἄρθρον, ὅπως εἶπα, ἦταν ἐκλαϊκευτικόν, γιὰντὸ καὶ δὲν ὑπάρχουν οὔτε χωρία, οὔτε ἀκριβεῖς χαρακτηρισμοὶ γιὰ τὴν ἐποχὴν στὴν ὁποία ἀνάγονται οἱ λέξεις (πχ. ἀρχ., μεταγν., μεσν.), οὔτε παραπομπές. Τὰ στοιχεῖα αὐτὰ θὰ ἔμπαιναν ἀργότερα, σὲ περιορισμένον βέβαιον βαθμό, στὸ μέγαρον λεξικόν ποῦ ἐτοίμαζε. Τοὺς ἀρχαϊσμοὺς θὰ τοὺς ἀναφέρουμε σὲ σχέση μὲ τὴν μελέτην τοῦ Εὐ. Μπουντώνα καὶ θὰ δοῦμε καὶ πῶς μπῆκαν ἀργότερα στὸ Λεξικόν του (=Lex.). Αὐτὸ θὰ εἶναι τὸ πρῶτον μέρος. Στὸ δεύτερον μέρος θὰ σημειώσω καὶ ποιοὶ ἀκόμα μακεδονικοὶ ἀρχαϊσμοὶ ποῦ σημειώνει ὁ Ἀνδρι-

ώτης στο άρθρο του είναι επίσης γνωστοί και στο ιδίωμα του Βελβεντού και θά κάμω και δώ ορισμένες παρατηρήσεις.

Α. 'Ο 'Ανδριώτης σημειώνει τους έξης αρχαϊσμούς του ιδιώματος Βελβεντού :

ανάμα, τού' όπως και ο Μπουντώνας (σ. 24 και 72) από την (άρχ.) λ. *nāma*. 'Ανέρωτο κρασί για τη θεία εύχαριστία. 'Ο Μπουντ. προσθέτει και τη λ. *ανάματηρ* (=δοχείο για το *ανάμα*). Στο Lex (ikon der Archaismen), ο τύπος *ανάμα* θεωρείται τής Κοινής Νεοελληνικής (λ. *nāma*).

άντιμαχος' όπως και ο Μπουντ. (σ. 73) από το (μεταγν.) επίθετο *άντιμαχος*. 'Ο 'Ανδριώτης έξηγεῖ : *έχθρος*. 'Ο Μπουντ. *αούχι άκριβώς ώρισμένης σημασίας χαρακτηρισμός του έχθρου*. 'Εγώ θυμούμαι τη λ. σέ φράσεις όπως : *έλα δώ βρε άντίμαχι* (με ξεθωριασμένη κάπως τη σημασία του κακού, κάτι *ανάμεσα* στο *κακός* και *άτακτος* κλπ.). Στο Lex. σημειώνεται ως τύπος και από άλλα μέρη τής Ελλάδος, όπως και άλλοι τύποι.

άπεικαστάνους' (Μπουντ. σ. 73), αυτός που *άπεικάζει*, *μαντεύει* κάτι. 'Ο Μπουντ. σημειώνει και το *άπ'κάξ γ'* πρόσ., *έπομένως ά' προσ. άπ'κάξου*. 'Εγώ όμως το *άπεικαστάνους* δέν το *είχα* άκούσει, *ένώ* το *άπ'κάξ* το λέγαμε *άπ'χάξ* (*ά' πρόσωπο άπ'χάξου : β' άπ'χάσ φρ. σάν άπ'χάσ κι δέν άπ'χάσ πόσα δάχ'λα έχου*). Το *άπεικαστάνους* δέν σημειώνεται στο Lex. Ούτε και το λήμμα *άπεικάζω* *ύπάρχει*, γιατί ο 'Ανδρ. θεωρεί τη λέξη πολύ κοινή, γιαντό και την καταχωρίζει στο 'Ετυμολ. Λεξ. τής Κοινής Νεοελλ. ('Αθήνα 1951, Θεσ/νίκη 1967).

άπουστρουφός, ού' (λάθος: γρ. *άπουστρουφός*, έτσι σωστά στο Lex.). "Όπως και ο Μπουντ. (σ. 74) από το αρχ. επίθ. *άπόστροφος*. 'Ο 'Ανδρ. γράφει πρόχειρα: *ορισμένη στροφή του άλετριού στο όργωμα*. Φυσικά δέν πρόκειται γιαντό. 'Ο Μπουντ. (σ. 74) περιγράφει τη σημασία ως έξης: «Κατά την άροσιν άγρών συνηθίζουσι νά *όργώνωσιν* εκ νέου, *άλλ'* *έγκαρσίως* τά δυό *άκρα* τών *σχηματιζομένων* *αύλακων* (*αύλακιά - αύλακέα*), διότι ή *άροσις* δέν είναι δυνατόν νά *γίνη* *έκει* *καθ'* *ήν* *διεύθυνσιν* και *έν* *τῷ* *λοιπῷ* *άγρῷ*. Τά δύο ταύτα μέρη τά εκ νέου και *έγκαρσίως* *άρούμενα* λέγονται *άπουστρουφός*. 'Επειδή δέ το τοιοῦτον μέρος είναι *σχετικῶς* *πρός* *τόν* *όλον* *άγρόν* *μικρόν*, λαμβάνεται ή λέξις *άπουστρουφός* και εις *δήλωσιν* *μικροῦ*, *περιορισμένης* *έκτάσεως* *άγρου*. Δέν πρόκειται λοιπόν για *στροφή* του *άλετριού*, *άλλά* *για* *τόπο*, μέρος του *χωραφιού* (τά *άκρα*). Πράγματι στα χρόνια μου άκουγα: 1) *έκαμα* *τόν* *άπουστρουφό* 2) *είνι* *ίσια* *μ* *έναν* *άπουστρουφό* *ή* *έχου* *κι* *γώ* *έναν* *άπουστρουφό* *ίκει* (=μικρό χωραφάκι). 'Ωστόσο στο Lex. *ύπάρχει* και ή σωστή *έννοια*,

σύντομη βέβαια: Rand des Ackers. Ἐκεῖ βλέπουμε πὼς ἡ λ., καὶ μὲ ἄλλη συγγενικὴ σημασία, εἶναι γνωστὴ καὶ σὲ ἄλλα μέρη τῆς Ἑλλάδος καὶ πὼς μὲ τὶς ἴδιες σημασίες σὲ μερικὰ μέρη ἐπέζησε καὶ ἡ ἀρχ. λ. ἀποστροφή, ἦ. Γεννᾶται τώρα τὸ ἐρώτημα. Πῶς θὰ ἐξηγήσουμε στὸν τύπο τοῦ ἰδιώμ. Βελβεντοῦ ἀποστρουφὸς τὸν τόνο στὴ λήγουσα; Εἶναι ἀναλογικὸς ἢ ἔχουμε ἐδῶ συμφυρμὸ τῶν λλ. ἀποστροφή καὶ ἀπόστροφος; Πρέπει ἐδῶ νὰ σᾶς ἀναφέρω καὶ τὴν ὅμοια ἠχητικὰ φράση: ἀπὸ στρόφουν (φρ. ἔπαθιν ἀπὸ στρόφουν, πβ. τὴν ἀρχ. ἔκφρ. στρόφος μ' ἔχει τὴν γαστέρα Ἀριστοφ. Θεσμοφρ. 484).

ἀρνάρ', τοῦ ὅπως καὶ ὁ Μπουντ. (σ. 24,75) ἀπὸ τὸ (μεταγν.) ὀνάριον, ὑποκορ. τοῦ ἀρχ. οὐσ. ὀίνη, ἦ (τὸ προθετικὸ ᾰ- ἀπὸ τὸν πληθ. τὰ ὀνάρια-τ' ὀνάρ' ὕστερα ἀπὸ τὴν ἀποβολὴ τοῦ ἄτονου ι) = ἡ λίμα.

ἀρνούποκ', τοῦ ὅπως καὶ ὁ Μπουντ. (σ. 75. = τὸ ἀρνίσιο μαλλί), καὶ ὁ Ἄνδρ. (= τὸ ἀρνόμαλλο) τὸ παράγει ἀπὸ τὸν τύπο ἀρνοπόκιον. Στὸ Lex. δὲν τὸ ἔχει ὡς λῆμμα. Στὸ λῆμμα πόκος σημειώνει γενικὰ «ἀρνοπόκι am mehreren Orten» (σὲ πολλὰ μέρη). Τὸ β' συνθετ. ἀπὸ τὸ *πόκιον (ἀμάρτυρο) (πβ. ποκάρι).

Στὰ χρόνια μου ἡ λ. ἦταν ὅσο θυμοῦμαι σπάνια.

ἀσταίνουμι, ρ. ὅπως καὶ ὁ Μπουντ. (σ. 75) ἀπὸ τὸ (ἀρχ. ρ.) αἰσθάνουμι = μ' ἀρέσει κάτι. Στὸ Lex. δὲν τὸ σημειώνει.

βάζου, ρ. ὅπως καὶ ὁ Μπουντ. (σ. 57,62,77) ἀπὸ τὸ ἀρχ. ρ. βάζω (= ἠχῶ, ἀντηχῶ, ἀρχικά: ὀμιλῶ, λέγω). Στὸ Lex. δὲν τὸ σημειώνει. Φράσεις τοῦ Βελβ.: βάζι λάκκος (= βουίξει, ἠχεῖ), βάζ ν τ' ἀφτχιά μ' (ἠχοῦν τὰ αὐτιά μου) καὶ οὐσ. βαζμούρα. Ὅπως σημείωσα σὲ πρόσφατη μελέτη μου, ἀκριβῶς ἢ ὑπαρξῆ αὐτὴ τοῦ βάζου γιὰ λόγους «προφυλάξεως» δὲν ἐπέτρεψε στὸ ἀρχ. βάλλω νὰ μεταπλασθεῖ σὲ βάζου = βάζω, ὅπως ἐγινε σὲ ἄλλα μέρη, παρὰ μόνο σὲ βάνου (Α.Ι. Θαβώρη, Ἑτυμολογικά τῆς νέας Ἑλληνικῆς, Ἡπειρ. Ἐστία 26 [1977] 408 κέξ.).

βάθρ', τοῦ ὅπως καὶ ὁ Μπουντ. (σ. 79) ἀπὸ τύπο ἐμβάθριον = μάλωμα τσαρουχιοῦ. Στὸ Lex. δὲν τὸ σημειώνει, ἄλλωστε πρόκειται γιὰ ἀμάρτυρο τύπο. Ὡστόσο ἀναφέρεται τύπος ἐμβαθρα στὸν Πολυδεύκη 7, 93 ὡς ἓνα εἶδος παπουτσιῶν. «Τυροηρικὰ τὸ κάττυμα ξύλων : ... ἐκάλουν δ' αὐτὰ τυροηρικουργῆ ὡσπερ καὶ τὰ ἐμβαθρα. Σήμερα (δηλ. στὰ χρόνια μου) ἡ λ. εἶναι σπάνια.

διάδρουμος, οὐ' Ἡ λ. εἶναι τῆς Σιάτιστας, καὶ τὸ σημειώνει ὁ Μπουντ. (σ. 83).

δίμοιρου, τοῦ ὅπως καὶ ὁ Μπουντ. (σ. 83) ἀπὸ τὸ (ἀρχ.) δίμοιρον (= 2/3 τῆς

σπιθαμής), ή απόσταση ανάμεσα στον αντίχειρα και τὸ δείκτη, σπιθαμή. Στὸ Lex. σημειώνεται, καθὼς και ὅτι μαρτυρεῖται και στήν Κύπρο. Στὰ χρόνια μου δὲν τὴν εἶχα ἀκούσει τὴ λ. (ἐμεῖς λέγαμε : π' θαμή).

δόχ' και **ἄδόχ'**, **τοῦ'** Ὁ Μπουτ. «μέρος, ἔνθα προσδέχομαι, καρτερῶ, παραμονεύω» (σ. 83). Ὁ Ἄνδρ. (ANTIX. 241) «μέρος ὅπου ἐνεδρεύει ὁ κυνηγός». Στὸ Lex. ὑπάρχει λῆμμα *δοχή*, ἢ *agr.*, ὅπου ὅμως δὲν σημειώνεται ὁ τύπος τοῦ Βελβ., παρὰ μόνο τὸ Ἡπειρ. *τὰ δόγια*. Ἄλλὰ και τὸ *δόχ* (*ἄδόχ'*) και τὸ *δόχιο* πρέπει νὰ ἀναχθοῦν στὸν ἀμάρτυρο ὑποκορ. τύπο **δόχιον* (*δοχή* - **δόχιον*). Στὰ παιδικὰ μου χρόνια δὲν ἄκουσα τὴ λ.

ἐνιργα ἐπίρρ., ὅπως και ὁ Μπουτ. (σ. 84), =ἐναργα, ἀργά (ἐπίρρ.). Δὲν ὑπάρχει στὸ Lex.

ἠδύσματα, **τά'** ὅπως και ὁ Μπουτ. (σ. 85) πού ἔχει και ἐν. *ἠδυσμα* =πράγματα, σκευή (χωρὶς ἰδιαιτέρη σημασία τοῦ κειμηλίου). Στὸ Lex. σημειώνεται στὸ λῆμμα *ἠδυσμα*, *τό*, ἀρχ. Στὰ χρόνια μου ἡ λ. ἦταν σπάνια.

ἵπουρου, **τοῦ'** ὅπως και ὁ Μπουτ. (σ. 86), ἀπὸ τύπο *ὄπωρον* (=ὄπωρικό). Ὁ τύπος αὐτὸς ὅμως εἶναι ἀμάρτυρος και ἐπομένως δὲν ὑπάρχει στὸ Lex., παρὰ ὡς ἀμάρτυρος τύπος **ὄπῳριον*, ὑποκ. τοῦ *ὄπῳρα*. Πῶς ὅμως; μόνο ἀπὸ **ὄπωρον* τὸ > *ὄπουρου* (ἴσως νεώτερος ἀναλογικὸς σχηματισμός, κατὰ τὸ *τσίπουρου*)¹.

κάδ', **ἡ** (κάδη) ὅπως και ὁ Μπουτ. (σ. 87) *κάδος*, ξύλινος κουβάς, πβ. και *καδί*. Στὸ Lex. στὸ λῆμμα *κάδος* ὁ Ἄνδρ. ἔχει τὸν τύπο, ἀλλὰ δὲν σημειώνει τὸ Βελβ., ὅπως και δὲν σημειώνει τὸ *καδί* στὸ λῆμμα *κάδιον*. (Ὅπως εἶναι γνωστὸ τὸ *κάδιον* ἔδωσε *κάδι*. Τὸ *καδί* ὅμως εἶναι ἀναλογικὸς σχηματισμός (πβ. *κλάδιον* - ἀλλὰ *κλαδί*) κατὰ τὰ εἰς -ί, ἀπὸ τὰ ἀρχαῖα δακτυλικοῦ ρυθμοῦ: *παιδίον* - *παιδί(ν)*, *δαδίον* - *δαδί*, ἐνῶ ὅσα εἶχαν τρίβραχυ ρυθμὸ ὅπως *βόλιον* - *βόλι*, *βρόχιον* - *βρόχι* σχηματίζονται με τὸν τόνο στὴ προπαραλήγουσα. Ὑστερα με τὴν ἀναλογία ἀνακατώθησαν). Στὸ Βελβ. ἔχουμε π.χ. πολλὰ σὲ -ί, *βιργί*, *καδί*, *πουρτί*, *σκαφί*, *ψαθί*, ἀκόμα και ἡ *Σάννα* ἔγινε τοῦ *Σαννί* με μιὰ ἐννοια *κάπως* *εἰρωνική*).

κρίσ', **ἡ'** ὅπως και ὁ Μπουτ. (σ. 20, 92) =δικαστήριον, ὁ Ἄνδρ. *κρίσις*. Στὸ Lex. δὲν ὑπάρχει. Στὰ παιδικὰ μου χρόνια ἡ λ. ἦταν σπάνια.

1. λ. ἵπουρου μαρτυρεῖται και σὲ ἄλλα μέρη ἐπὶ Τουρκοκρατίας, ὅπως π.χ. στὴν Πάργα. Βλ. Ἡπειρ. Χρονικά 22 (1980) 99, 104 κ.ἄ.

- ληβόθ'κεια, ἦ** ὅπως καὶ ὁ Μπουντ. (σ. 29, 93) ἀπὸ τὸ ἀλληλοβοήθεια. Ὁ Μπουντ., μάλιστα ἀποσαφηνίζει περισσότερο μὲ τὴ φρ. *πααίνουμι λ., σκάφτουμι λ.* =βοηθοῦμεν ἀλλήλους κατὰ τὴν καλλιέργεια τῆς γῆς. Στὰ χρόνια μου ἡ *ληβόθ'κεια* ἔσχυε γιὰ κάθε εἶδους δουλειά (χτίσιμο σπιτιοῦ, σκάψιμο, τρύγημα, ὄργωμα κλπ.). Στὸ Lex. ὁ Ἄνδρ. ἔχει λῆμμα *ἀλληλοβοήθεια μὲ ἀστερίσκο ὡς ἀμάρτυρη. Δὲν ἀποκλείεται νὰ εἶναι καὶ λέξη νεώτερη ἀπὸ τῶν λογίων πλασθεῖσα, ὅπως θὰ ἔλεγε καὶ ὁ Σ. Κουμανούδης. Στὸ Ι.Α. ἀναφέρεται ὡς λόγια.
- λιπασιά, ἦ** (γρ. *λιπασκιά*, Μπουντ. σ. 30, 93). Ὁπως καὶ ὁ Μπουντ. ἀπὸ *λιπασία*. Ἄλλὰ τέτοια λ. δὲν ὑπάρχει. Γιατὸ καὶ στὸ Lex. δὲν ὑπάρχει ἡ λ. Ἴσως εἶναι νεώτ. ἀναλογικὴ κατὰ τὰ:-*σιὰ* (ἀπὸ -*σία* >*σιὰ*) π.χ. *θερμασιὰ* (*θιορμασιὰ*), *ξενιασιὰ*, *ἀφ'σκιὰ*, (*ἀφρησιὰ*), *ἀρτ'σκιὰ* (*ἀρτυσιὰ*).
- λοιμ'κή, ἦ** Ὁ Μπουντ. (σ. 94): ἡ λοιμικὴ (νόσος). Ὁ Ἄνδρ. (ANTIX. 241) ἐπιδημικὴ ἀρρώστεια. Στὸ Lex. δὲν ὑπάρχει λῆμμα, γιατί ἡ λ. θεωρεῖται τῆς κοινῆς Νεοελλ. (βλ. τὴ λ. στὸ Ἐτυμολ. Λεξ.). Στὰ παιδικὰ μου χρόνια δὲν ἄκουγα τὴ λ.
- μάκους, οὐ** ὅπως καὶ ὁ Μπουντ. (σ. 94) ἀπὸ τὸ (ἀρχ.) οὐσ. *μάκων*, ὁ καὶ ἦ =*μήκων*, τῆς Δωρικῆς. Τὸ ἀφιόνι (Ἄνδρ.). Ὁ σχηματισμὸς εἶναι κανονικὸς, ὅπως *γέρον* - *γέρος*, *διάκων* - *διάκος*, *χάρον* - *χάρος* κτθ. Πβ. καὶ *παθών* - *παθός*, *μαθών* - *μαθός* (βλ. Ν. Ἄνδρ. Ἐτυμ. Λεξ. στὸ λῆμμα -ος, ὅπου καὶ βιβλιογραφία).
- μουχλός, οὐ** θὰ πρόκειται γιὰ λάθος. Δὲν τὴν ἔχει ὁ Μπουντ. Σήμερα φυσικὰ ἡ λ. στὸ Βελβεντό εἶναι γνωστὴ ἀπὸ τὴν νεοελλ. Κοινὴ.
- ντένου, ρ** (Μπουντ. σ. 49, 96) *νταίνου* Ἄνδρ. (ANTIX. 243) ὅπως καὶ ὁ Μπουντ. ἀπὸ τὸ *ἀντῶ* (*ἀντάω*). Στὸ Lex. *ἀντῶ*, ἄντενου ὡς κοινὸ Μακεδον. πβ. καὶ Α. Γ. Τσοπανάκη, *Διαλεκτικὰ Μακεδονίας*, *Μακεδονικά* 5 (1961 - 63) 451. (Ὁ Τσ. συνδέει τὸ ρ. καὶ μὲ τὴ μετοχὴ *παντεχούμενος* τῆς Σιάτιστας - *πανδιχούμη* Βελβ. Ἄλλὰ γιὰ τὸ ἄλλοτε).
- ξόγανου, τοῦ** ὅπως καὶ ὁ Μπουντ. (σ. 27, 97) ἀπὸ τὸ ἀρχ. *ξόανον* (=ξύλινο ἀγαλματάκι). Ὁ Μπουντ. ἀνάισθητος, εὐήθης, βλάξ ἄνθρωπος (Ἄνδρ. =βλάκας). Στὸ Lex. ὑπάρχει τὸ λῆμμα, δὲν σημειώνεται ὅμως τὸ Βελβεντό.
- οὐμβλή, ἦ** ὅπως καὶ ὁ Μπουντ. (σ. 19, 98) ἀπὸ τὸ (ἀρχ.) *ὄπλή*. Στὸ Lex. σημειώνεται. Στὰ παιδικὰ μου χρόνια ἡ λ. ἦταν σπάνια (βλ. καὶ Ν. Ἄνδριώτη, Ἑλληνικά 25 [1972] 203).
- πέταυρου, τοῦ** ὅπως καὶ ὁ Μπουντ. (σ. 99): *πέταυρον*, λεπτὸ σανίδι (Μπουντ. λε-

πτή σανίς). Στο Lex. δὲν ὑπάρχει (μόνο πεταυρίζω και πετευρίζω τῆς Κρήτης = κομπορρημονῶ, καυχῶμαι). Τὸ ἀρχ. πέταυρον και πέτευρον σημαίνει σανίδι, ὅπου κοιμοῦνται τὰ πουλιά.

πηρέτ', τοῦ = ὑπηρεσία. Ἡ λ. εἶναι τώρα ἄγνωστη στὸ Βελβεντό. Ὁ Μπουντ. και ὁ Ἄνδρ. στὸ Lex. δὲν τὴν ἔχουν. Θὰ πρόκειται γιὰ παραδρομή. Παλαιότερα ὅμως ἔλεγαν στὸ Βελβ. τοῦ πηρέτχιου (= τὸ ὑπηρετεῖν, ἴσως ἀπὸ * ὑπηρέτ-ιον).

πράζου ρ' ὅπως και ὁ Μπουντ. (σ. 50,64, ὅπου και *πραγμένους*, σ.100) ἀπὸ τὸ ἀρχ. *πράττω* (*πράσσω*). Ὁ Μπουντ. ἔχει: ἀποκτῶ *πρᾶξιν* (= *πρᾶξ'*), *πειραν*, *πραγμένους* = ἔμπειρος. Ὁ Ἄνδρ., ὅπως και ὁ Κοντοσόπουλος = *πράττω*, *συνθίζω* νὰ κάνω. Στὰ παιδικά μου χρόνια = μαθαίνω ἀνατροφή, π.χ. *δὲν πράξ καλά*, *καθὼς και πράξ'* = τρόπος συμπεριφορᾶς, *καλῆς ἀνατροφῆς*, φρ. *νὰ μάθ'ς πράξ'*, *πραγμένους* = φρόνιμος, *καλοανατετραμμένος*. Στο Lex. ὑπάρχει *λήμμα πρᾶττω* ἀντὶ *πράσσω*, μὲ τύπους ἀπὸ πολλὰ μέρη, λείπει ὅμως και *τύπος πράζου και ἡ μνεία τοῦ Βελβ.* Ἡ σημασία τῆς ἀνατροφῆς και στὴ Σινασό (Ι.Σ. Ἀρχελάου, ἡ Σινασός, Ἀθήνα 1899, σ. 263).

προσαμμώνου ρ' Ὁ Μπουντ. (σ. 101) «*πληρῶ ἢ πληροῦμαι ἄμμου, ἐπὶ ἀλλάκων*». Ὁ Ἄνδρ. (ANTIX. 243) ἀπὸ τὸ *προσαμμῶ* (= *γεμίζω* μὲ ἄμμο). Ἐγὼ τὸ θυμοῦμαι π.χ. *στὴ φράση προσάμμουσιν* (= *κατὰ τὸ πότισμα τὸ νερὸ ἔφερε ἄμμο και γέμισε τὸ ἀλλάκι, ἔτσι ὥστε νὰ ἀλλάξει ροὴ τὸ νερό*). Στο Lex. ὑπάρχει *λήμμα ἀμάρτυρο *προσαμμῶ και ἡ μαρτυρία μόνο ἀπὸ τὸ Βελβ.*

ρ'σούπιλ, ἡ' ὅπως και ὁ Μπουντ. (σ. 102) ἀπὸ τὸ *ἐρυσίπελας* (= *ἀνιμουπύρομα*). Δὲν τὴ θυμοῦμαι ὅμως νὰ ἔλεγαν τὴ λ. (παλαιότερα).

σκάμ(μ)α, τοῦ Ὁ Μπουντ. (σ. 102) = *σκάμμα* τοῦ *σάπωνος*, ὁ Ἄνδρ. (ANTIX. 242) *ἀφρὸς σαπουνάδας*. Στο Lex. ὑπάρχει *λήμμα και, μὲ τὴ σημασία σαπουνάδα, ἀφρὸς σαπουνιοῦ ἀναφέρεται ἀπὸ πολλὰ μέρη, δὲν σημειώνεται ὅμως τοῦ Βελβεντοῦ*. Τὸ *λήμμα* εἶναι τὸ ἀρχ. *σκάμμα* (ἀπὸ τὸ *σκάπτω*) = *χαντάκι*. Ἡ σημασιολογικὴ ἐξέλιξη ὅμως ἔχει δυσκολίες. Μήπως πρόκειται γιὰ τὸ λατιν. *squama* = *λέπι* (ψαριοῦ, φιδιοῦ, χαλκοῦ); Στο Βελβ. τὸ ὑποκορ. *σκαμάνγια τά*, εἶναι 1) τὸ *χνούδι ἀπὸ ἓνα ὑδροχαρὲς φυτό, ποῦ τὸ παίρνει ὁ ἀέρας (στάχυ) και 2) «τὸ χνούδι τὸ ἐξερχόμενον κατὰ τὴν ὕφανσιν ἔνεκα τῆς προστριβῆς τοῦ «χτενιοῦ» ἐπὶ τοῦ στήμονος (στ'μόν')» (Μπουντ.σ. 102). Γιὰ τὴν ἠχρησιμοποίηση τοῦ *κ*: *σκαμάκια > σκαμάνγια* πβ. *κινάρα > ἀνγινάρα, ἀκάνθιον > ἀκάθθι > ἀνγάθι* κλπ. Ἡ λ. και στὴν Κάρπαθο, Λάστα, Λιβύσι = *τολύπη βάμβακος* (Κατὰ τὸν Χ.Γ. Παντελίδη, Προ-*

σθήκη καὶ ἀφαίρεση σ πρὸ συμφώνου, Byz. N. Jahrb. [1928], 408, ἀπὸ καμάκιον (Κοραῆς). Γιὰ τὸ μεσν. σκάμμα=ἀφρός, βλ. Προδρομ. 3, (114).

σκοδλους, οὐ Ὁ Μπουντ. (σ.103) ἔχει μόνον τύπους: σκοῦλλους (=ἀρχ. σκόλλυς), σκλλῶ (=σκόλλων). Ὁ Ἄνδρ. μεταφράζει: σκουλλί. Στὸ Lex. λῆμμα δὲν ὑπάρχει, γιὰ τὸ σκουλλί θεωρεῖται νεοελλ. κοινὸ (βλ. Ἄνδρ., Ἐτυμολ. Λεξ.) (στὴ κοινὴ Νεοελλ. δηλώνει μάτσο, χεριά, βλ. Λεξ. Δημ.). Στὸ Βελβεντὸ ἐπίσης τὸ ὑποκορ.=δράγμα, χεριὰ λιναριοῦ κυρίως. Ὁ σκοῦλλους σημαίνει καὶ τὸ ἀνάποδο μέρος τοῦ τσεκουριοῦ ὅπως καὶ τὸ κομμένο μέρος τῆς χεριᾶς (βλ. Γ. Χατζιδ., Ἄθηνᾶ 5, σ. 27).

στ'χῶ, ρ ὅπως καὶ ὁ Μπουντ. (σ. 103) ἀπὸ τὸ ἀρχ. στοιχῶ =μισθῶ τινα ὡς ὑπηρετήν (Μπουντ.), συμφωνῶ ὑπηρετήν (Ἄνδρ.). Στὸ Lex. στὸ λῆμμα στοιχῶ δὲν ἀναφέρεται τὸ Βελβ.

συδρουμῶ, ρ ὅπως καὶ ὁ Μπουντ. (σ. 103) συδρουμῶ, φροντίζω. Στὸ Lex. ὑπάρχει στὸ λῆμμα σύνδρομος. Γιὰ τὸ ὅμως, ἀφοῦ ἦταν δυνατὸ νὰ σχηματιστεῖ καὶ ἀπὸ τοὺς τύπους συνέδραμον -(ἴνα)συνδράμω, συνδραμεῖν, τοῦ συντρέχω (=βοηθῶ).

συγκόρμιτσα, ἦ (Μπουντ. 103= ἡ δευτέρα γυνὴ ὡς πρὸς τὴν πρώτην). Κατὰ τὸν Ἄνδρ. = ἐκείνη ποὺ γνώρισε τὸ ἴδιο κορμί, ἡ πρώτη σύζυγος σχετικὰ μὲ τὴν δεύτερη, πβ. λέγει: σύγκορμια, συμμοίρμισσα, συγκοινώνισσα. Φαίνεται πὼς θεώρησε τὴ λ. ἀρχαϊσμὸ μόνον ὡς πρὸς τὴν πρόθ. συν - (= συγκορμίτισσα). Στὸ Lex. δὲν ὑπάρχει λῆμμα σύν, ἀναφέρεται ὅμως ἡ λ. συγκορμίτισσα στὸ λῆμμα *σύγκρεως, ὡς συνώνυμη τῆς σύγκορμια τῆς Ἡπείρου.

τιλειμίς'μιρου, τοῦ ὅπως καὶ ὁ Μπουντ. (σ. 104): τὸ τέλειον μεσημέρι (πβ. καὶ τὴ φρ. τοῦ τέλ' τοῦ μισμέρ' =ἀκριβῶς τὴν μεσημβριάν) ἀντὶ καταμεσήμερο. Στὸ Lex. δὲν ὑπάρχει οὔτε καὶ στὸ λῆμμα τέλειος.

τραχ'λιά, ἦ ὅπως καὶ ὁ Μπουντ. (σ. 84, στὴ λ. δραχίλας) =τραχηλιά, ἦ. Ἡ λ. ὑπάρχει καὶ στὸ Lex. ὡς μεσν. τραχηλία (=Kragen), μὲ τύπους διάφορους ἀπὸ πολλὰ μέρη, ἀλλὰ καὶ στὸ Ἐτυμ. Λεξ. ὡς Κοινὴ νεοελλ. μεσν. τραχηλία, -έα (μὲ ἀναγωγὴ στὸ ἀρχ. ὁ τραχίλος). Στὸ Lex. σημειώνεται καὶ τὸ μεταγν. τραχίλιον.

ὑπεργα, τά Ὁ Μπουντ. (σ. 105) γράφει «τὰ ἀλλαχοῦ σύνεργα». Ὁ Ἄνδρ. ὑπεργα, ἐργαλεῖα ἐπαγγελματικά. Στὸ Lex. ὑπάρχει στὸ λῆμμα ὑπεργος, μεταγν. ἐπίθ. (βλ. LSJ=under cultivations, δηλ. =ἀγρὸς καλλιεργημένος, ὀργωμένος).

φανός, οὐ Ὁ Μπουντ. (σ. 105) γράφει «ὁ φανός τῆς κανδήλας καὶ ἡ πυρὰ ἡ

ἀναπτομένη πρὸς τέρψιν κατὰ τὰς ἀπόκρως» (πβ. Ἐνδρ. = φωτιὰ τῶν Ἐπόκρως). Φυσικὰ πρόκειται γιὰ λέξη πολὺ γνωστὴ σὲ πολλὰ μέρη. Στὸ Lex. ὑπάρχει τὸ λῆμμα ἀρχ. φανός, ὁ μὲ διάφορες σημασίες.

φ'λλάρ', τοῦ (πληθ. φ'λλάργια, τά). Ἐ Μπουντ. (σ.106) «εὐτελὲς μικρὸν ὑπόδημα» ὁ Ἐνδρ. «φελωτὸ μικρὸ ὑπόδημα» καί, ὅπως καὶ ὁ Μπουντ. φελλάριον, ὑποκορ. τοῦ φελλός. Στὸ Lex. ὑπάρχει λῆμμα ἀμάρτυρο *φελλάριον, δὲν ἀναφέρεται ὁμοίως τὸ Βελβεντό.

χαμαίνδρου, τοῦ Ὅπως καὶ ὁ Μπουντ. (σ. 106) ἀπὸ τὸ μεσν. χαμαίδρονον (ἀρχ. χαμαίδρους). Μπουντ. = ἰαματικὸ βότανο, Ἐνδρ. = εἶδος θάμνου. Στὸ Lex. ὑπάρχει στὸ λῆμμα χαμαίδρονον, (ἀρχ. λ. χαμαίδρους) (ὄπου καὶ ἄλλοι τύποι καὶ τόποι).

χαμώργας, οὗ Ὅπως καὶ ὁ Μπουντ. (σ.106): ἀπὸ τὸ χαμῶρξ (=σφάλαγγας). Στὸ Lex. *χαμῶρξ (=χαμαί + ὀρύσσω (πβ. ἐπών. Χάμουργκας, σήμερα).

Αὐτοὺς τοὺς ἀρχαῖσμοὺς σημείωσε ὁ Ἐνδριώτης ἀπὸ τὸ Βελβεντό. Ἴσως πρόκειται μᾶλλον γιὰ ἐπιλογή, γιὰτὶ ὁ Μπουντῶνας σημειώνει καὶ ἄλλες λέξεις πού εἶναι σήμερα ἀρχαῖσμοί.

Ἄλλὰ καὶ ἀπὸ τοὺς ἄλλους ἀρχαῖσμοὺς πού σημειώνει ἀπὸ τῆ Βλάστη, Κοζάνη, Καστοριά, Καταφύγι, Μελένικο, Πεντάπολη, Σιάτιστα, Σέρρες καὶ Χαλκιδικὴ ὁ Ἐνδριώτης, πολλοὶ εἶναι καὶ βελβεντινοί, μερικὸς μάλιστα ἀναφέρει καὶ ὁ Μπουντῶνας.

Αὐτοὺς ὅπως καὶ ἄλλους πολλοὺς ἀπὸ τὴν προσωπικὴ μου συλλογὴ, ἐλπίζω νὰ τοὺς δοῦμε ἄλλη φορὰ. Νομίζω πῶς πρόκειται γιὰ πλοῦτο ἀρχαῖσμῶν, τουλάχιστο τόσων, ὥστε ὁ χαρακτηρισμὸς spärlich (σπάνιοι) προκειμένου γιὰ τὴ Μακεδονία (Lex. σ. 10) νὰ εἶναι πολὺ αὐστηρὸς.

Πρέπει νὰ σημειώσω ἐδῶ καὶ ἀπὸ ἄλλο: πολλοὶ ἀρχαῖσμοι τῆς Μακεδονίας βρῖσκονται ἐπίσης σὲ χρῆση ὄχι μόνον στὴν Ἠπειρο, τὴ Θεσσαλία, τὴ Στερεὰ Ἑλλάδα, ἀλλὰ ἀκόμα καὶ στὰ νησιά τοῦ Αἰγαίου, τὴν Κρήτη, ἀκόμα καὶ στὴν Κύπρο. Τὸ θέμα θίχτηκε νομίζω προπερὺσι. Σὲ μιὰ πρόσφατη π.χ. μελέτη τοῦ Ἐλεξ. Καρανικόλα, Ἐρχαῖσμοι στὸ Συμαϊκὸ γλωσσικὸ ἰδιῶμα, Τὰ Συμαϊκὰ Ι', Ἀθῆναι 1973, σ. 57 κέξ., ἀφιερωμένη στὸν Ν. Π. Ἐνδριώτη, βρῖσκει κανεὶς ἀρχαῖσμοὺς τῆς Σύμης, ὁμοίους μὲ τοῦ Βελβεντοῦ ἢ τῆς Δυτ. Μακεδονίας, ὅπως: ἀντίμαχος, ἀρμήνεια, βουκέντρι (φ'κένδρ'), γ'δί, γούρα, δηρογιούμι κ.ἄ. Μιὰ τέτοια συγκριτικὴ μελέτη ἀξίζει νομίζω κάποτε νὰ γίνει, καὶ φυσικὰ μὲ βάση τὸ Λεξικὸ τῶν ἀρχαῖσμῶν τῶν νεολλ. ἰδιωμάτων (Lex.), τοῦ Ν. Π. Ἐνδριώτη.